

Gyógyszerésztörténeti közlemények

Gyógyszerészet 23. 219—222. 1979

A gyógyszerészeti deontológia kezdetei Erdélyben

DR. SPIELMANN JÓZSEF és MAIOR OVIDIU

A szerzők eredeti okiratok alapján áttekintő képet adnak a XVI—XVIII. században az erdélyi gyógyszerészek helyzetére és működésére jellemző szakmai-jogi szabályozásokról, amelyek az orvosok és gyógyszerészek működését megszabó rendelkezések mellett a tőlük megkövetelt hivatalos eszközövekben jutottak kifejezésre (23 irodalmi hivatkozás)

*

Az utóbbi évtizedek levéltári kutatásai több vonatkozásban gazdagították az erdélyi gyógyszerészet kezdeteire vonatkozó ismereteinket: pontosabb adatokat nyertünk az első gyógyszertárak alapításáról, jelentősen bővültek az első gyógyszerészek tevékenységére vonatkozó ismereteink. Sokkal kevesebb figyelmet szenteltek viszont a gyógyszerészeti törvénykezés és deontológia kezdeteinek (XV—XVIII. század).

Az első városi gyógyszertárakat Erdélyben a XV. század végén alapították (Szeben 1494, Brassó 1512, Beszterce 1516, Kolozsvár 1572) [1]. A gyógyszertárak a dél-német városok mintájára a városok tulajdonában voltak, ellátásukról is a Magistratus gondoskodott. A gyógyszerész leltár alapján vette át a várostól az officinát, s vagy önállóan gazdálkodott, vagy a város alkalmazottja volt. Távozásakor ugyancsak a leltár alapján szolgáltatva vissza rendben az officinát. Ez a gyakorlat az egész XV—XVI. századon át nyomon követhető, jóllehet a mostoha történelmi körülmények következtében csupán néhány erdélyi gyógyszerészi leltár maradt fenn. (Az 1531-es, 1580-as, 1609-es szebeni, valamint a töredékes 1676-os brassói) [2].

Első gyógyszerészeink többnyire a Magistratusok alkalmazottjai voltak. Szeben és Brassó városok számadáskönyveiben több adat utal a gyógyszerész fizetésére. Az a történelmi körülményektől függően változott: az 1588-as brassói pestisjárvány idején a gyógyszerész 70 forintot kapott egy félévre, békeesebb időben viszont csupán 25—30 forintot egy egészre [3].

Az első szakképzett gyógyszerészek megjelenése Erdélyben, egyben az orvosi és gyógyszerészi hivatás szétválását is jelzi. Már a XVI. században a város hivatalos orvosa — a fizikus — ellenőrizte az officinát, a gyógyszerész neki tartozott számadással (Brassó, Szeben). Még előfordul azonban, hogy az orvosok hatáskörüket áthágva, maguk vették át az officinák irányítását. 1549-ben például a szebeni *Martinus Brenner* orvost a Magistratus 72 gulddal küldi Bécsbe gyógyszerbeszerzés céljából. A levéltári adatok szerint azonban ez idő tájt Szebenben nem tevékenykedett gyógyszerész [4].

A brassói *Kyr Paulus*, a város hivatalos orvosa, ugyanakkor tulajdonosa, illetve vezetője a városi gyógyszertárnak az 1545—46-os, az 1550—57-es, az 1569-es, az 1572—75-ös és az 1584-es időszakban. Amikor 1584-ben az új gyógyszerész, *Hermann Skodt* átveszi hivatalát, előbb négy hétig — próba-időre — *Kyr* ellenőrzése alatt kell dolgoznia [5].

A fenti kivételektől eltekintve, a városi gyógyszerészi hivatás a XVI. században jól körülhatárolt jogokhoz és köteleességekhez kötött Levéltári adatok hiányában, sajnos, nem ismerjük eléggé az 1770-es *Generale Normativumot* megelőző erdélyi gyógyszerészeti törvénykezést. Egyes tudománytörténészek feltételezik, hogy a bécsi gyógyszerészeti rendelkezéseket Erdélyben már az ország résznek osztrák fennhatóság alá kerülése előtt kötelező módon alkalmazták [6]. Ausztriában — mint ismeretes — az 1533-as *Constitutio Criminalis Carolina*, az *Ordo politicae Anno 1552*, valamint az „1564-es Rendelkezés” pontosan körülírta a gyógyszerészek jogait és köteleességeit [7]. E törvényrendeleteket feltehetőleg Erdélyben is ismerték, helyenként alkalmazták is, de semmi esetre sem általános és kötelező jelleggel. Fennmaradt viszont a XVI—XVII. századból két szebeni eredetű gyógyszerészeskü szövege.

A gyógyszerészeskü letétele már az orvosi és gyógyszerészeti hivatás szétválásának időszakában kötelezővé vált Európa-szerte. A gyógyszerészek jogairól és köteleességeiről intézkedő *Status sive Leges Municipales Areleatis* (az arlesi statutumok, 1162—1202), valamint II. Frigyes német-római császár (1212—1240) orvosi rendelkezései, vagyis a legrégebbi gyógyszerészeti intézkedések már előírták az esküt. II. Frigyes rendelkezéseit utánozta számos olasz, francia és német város az elkövetkező századokban. Ezek is megkövetelték a gyógyszerészi esküt. Szövegük is igen hasonló volt. A hippokratészi eskü mintájára megszabták a gyógyszerészek jogait és köteleességeit. A fogadalmat tevő Isten és a polgári hatóságok előtt kötelezte magát, hogy feladatainak legjobb tudása szerint eleget tesz, s vállalja az erkölcsi, vallási, illetve jogi büntetést, azok megszegése esetén. A vallási szankciók a kiközösítésig mehettek (pl. Párizsban), de pénzbírsággal, vagyonelkobzással, sőt halálos ítélettel is sújthatták a gyógyszerészt [9].

Hermann Schelenz megállapítása szerint [10], a gyógyszerészek rendszerint a következő jogokat és köteleességeket foglalta megában:

— a gyógyszerész jogát, hogy officinát létesíthessen s azt vezethesse (viszont eltiltotta az orvost a gyógyszer-előállításától és kereskedelmi forgalmazásától);

— a gyógyszerész elkötelezettségét, hogy jó minőségű gyógyszereket állít elő a hivatalos orvos irányítása és ellenőrzése alatt;

— bármilyen elvtelen megegyezés tilalmát orvos és gyógyszerész között a jövedelmen való osztozkodás céljából;

— a gyógyszerész vállalását, hogy minden esetben a hivatalos dispenszatorium (pharmacopoea) előírása alapján jár el, s tiszteletben tartja az érvényes taxa árait;

— csupán hivatalos bizonyítvány alapján bocsát ki mérgező vagy abortív anyagokat.

A fenti jogokat és kötelezettségeket megtaláljuk a német városok gyógyszerészi esküiben is. Azok jelentősen befolyásolták az erdélyieket, hiszen ismeretes, hogy a száz városok rendszerint német területekről toborozták gyógyszerészeiket.

A brassói centumvirek testülete 1628-ban elhatározta, hogy a gyógyszerész tevékenységét évente kétszer két szenátor és ugyanannyi centumvir ellenőrizzék [11]. *Th. Tariler* és *I. F. Teutsch* hívja fel a figyelmet, hogy az ausztriai gyógyszerészeti törvénykezést követően (1644), Brassóban is hasonló intézkedéseket fogantatosítottak. A városi orvosnak megtiltották, hogy gyógyszerészt béreljen vagy tartson, a gyógyszerésznek, hogy egyidejűleg két officina tulajdonosa legyen [12]. A brassói százak tanácsa 1634, december 26-án, illetve 1650. december 26-án, a mérgező anyagok forgalmazásáról is intézkedett. Vándorárosoknak megtiltották arzén és higany árusítását. A piachírakat kötelezték, hogy rendszeresen ellenőrizzék a higannyal való kereskedést [13]. Ezek az első általunk ismert, a gyógyszerészeti tevékenységet szabályozó erdélyi rendelkezések.

Szebenben hasonló szellemű intézkedéseket fogantatosítottak. A centumvirek tanácsa 1662. május 13-án beadvánnyal fordult a Magistratushoz, s kéri, hogy a jövőben a gyógyszerészt csupán eskü letétele után (sub juramento) alkalmazzák. A városi tanács magáévá teszi a javaslatot [14].

Szebenben azonban gyakorlatilag már régebben is éltek a gyógyszerészi esküvel. Amikor 1580-ban *Wilhelm Balck* a várostól bérbe veszi az officinát, a hivatalos leltárban a gyógyszerek, a műszerek és dispenszatoriumok felsorakoztatása után a következő német nyelvű fogadalom olvasható: „Én, a duisburgi *Wilhelmus Balck* köztudomásra hozom és nyilvánosan elismerem, hogy ezen város tiszteletreméltó és bölcs tanácsától a fent jelzett egyszerű és összetett gyógyszereket, valamint a nevükön nevezett műszereket átvettem. Ezért nyilvánosan esküszöm, hogy mikor annak ideje elkövetkezik, e gyógyszereket és műszereket a tiszteleltre méltó bölcs Tanácsnak köszönettel visszaszolgáltatom. Ha azonban (mivel mindannyian halandók vagyunk) Isten másképp döntene és időközben meghálnék, amennyiben a gyógyszerek közül valami is hiányozna, a tiszteleltre méltó és bölcs Tanács saját vagyonomból kárpótoltassék, s épp úgy, amennyiben a műszerek valamelyike megromlódnék, azok megjavíttassanak. Hogy nyilatkozatomnak okirat hitele legyen, saját pecsétemmel láttam el Írtam Szebenben, 1580. február 2-án *Wilhelmus Balck P. H.*” [15].

Ez tehát az első, szakmai jellegű eskünyilatkozat, amelyet egy erdélyi gyógyszerész tett. A szokványos gyógyszerészi eskü szövegétől eltérő, amennyiben rövidebb és csupán az officina átvételével vállalt anyagi felelősségre tér ki.

Ettől gyökeresen eltérő és a német városokban tett gyógyszerészi eskü szövegéhez hasonló *Casparus Cramer* 1653-as fogadalma. Az olyan időszakból származik, amikor Brassóban — mint említettük — feltehetőleg az osztrák törvénykezés hatására, a gyógyszerészek tevékenységét szabályozták, s mintegy 9 évvel előzi meg a hivatalos gyógyszerészkü bevezetését Szebenben. Érdekes és jellemző, hogy *Cramer* esküjét követően, három év múlva hasonló fogadalmat tett *Wolfgang Bauer*, a város hivatalos fizikusa is (1656).

Casparus Cramer az 1652–63-as években volt Szeben város gyógyszerésze évi 40 gulden, 10 mérce búza, 20 szekér tüzelőfa fizetéssel, ingyen lakással. A város ugyanakkor anyagilag segítette a gyógyszereszkészítésében is [16].

Íme, a német nyelvű eskü szövegének fordítása: „Én, a löcsei *Casparus Cramer*, esküszöm az Atyáira, a Fiúra, a Szent Lélekre, az oszthatatlan Szentháromságra, hogy minekutánna gyógyszerésznek felvételtem Szeben városában, Erdély fővárosában, hivatásomat hűséggel gyakorolom. Az összes simpliciókat, amelyeket egy jól működő gyógyszerész megkövetel, idejében összegyűjtöm, kiszárítom és tisztán tartom. A kompozitákat a városi fizikus úr előírásait követve készítem el, oly módon, hogy az orvos se legyen becsapva, s a beteg se szenvedjen kárt. Nem fogom a cukrot mézzel helyettesíteni, nem adok magzatelhajtót, oltatlan higanyt, mérget, pénzért vagy bármilyen másért, sem ismeretlen, sem gyanús személynek. Mindazt, ami a gyógyszerészeti régi vagy elavult megsemmisítem vagy eldobom, s nem bocsátom áruba.

A gyógyszerek árusításakor tartom magam az előírt taxához, és senkit sem károsítok meg, legyen az gazdag vagy szegény. A szakértelmemet meghaladó kérdésekben tanácskozni fogok a város fizikusával. Mindenben a legjobb tudásom szerint járok el, s a szegény betegek ügyének szenteltem magam. Mind a szegényeknek, mind a gazdagoknak, ezen a város és Szék minden lakosának, kinek segítségre van szüksége, éjjel-nappal, vonakodás nélkül rendelkezésemre állok. Állandóan a gyógyszerészeti tartózkodom. A város tulajdonát képező műszereket nem rongálom meg tudatosan, s azokról idejében pontos leltárt készítek. Úgy segítsen Isten és az ő szent igéje, Amen” [17].

A szebeni gyógyszerészi eskü általunk közölt szövegét kommentálva, *Karlheinz Bartels* állapítja meg, hogy az a korabeli dél-német gyógyszerész-rendelkezések hatását tükrözi. A szebeni esküben foglalt kötelezettségek és jogok mindegyike, három kivételével, ha nem is ugyanazon sorrendben, szerepel az 1442-es nürnbergi esküben, az egyik legrégebbi gyógyszerészfogadalomban. Ezt az esküt számos más német város is példaként használta (Esslingen, Konstanz, Regensburg, Stuttgart stb.). Ezért alig állapítható meg, hogy maga a nürnbergi eskü, vagy annak valamely későbbi változata volt-e a szebeninek példaképe. A nürnbergi esküben nem szerepelt a kitétel a cukornak mézzel való helyettesítéséről. Ezt viszont *Bartels* kiemelte az 1447-es bécsi, valamint az 1582-es wormsai orvosi rendelkezésekben, s azt követően sok másban. Ugyancsak hiányzik a gyógyszerész fogadalma, hogy éjjel-nappal betegek rendelkezésére áll. Szerepel viszont már az 1423–26-os bázeli fogadalomban, és a későbbi korok más német esküiben. De egyetlen német esküszövegben sem találta páriját a gyógyszerész fogadalmának, hogy a gondjaira bízott műszereket és gyógyszereket a

városnak épen visszaszolgáltatja. A szebeni eskü ezen kitétele minden bizonnyal a sajátos helyi viszokból fakadt [18].

Casparus Cramer esküjének értékét semmivel sem csökkentheti az a tény, hogy dél-német források alapján készült. Hiszen ismeretes, Európa-szerte a városok és államok egymás gyógyszerész-törvénykezéseit veszik át ez idő tájt. Ellenkezőleg, az eskü megfogalmazójának kritikai érzékére utal, hogy a kor fogadalmából éppen a legelőre mutatóbb intézkedéseket ragadta ki, és foglalta szövegébe. Mert a szebeni eskü elsősorban a gyógyszerész szakmai és erkölcsi kötelezettségeit domborítja ki: a beteg érdekeinek korlátlan szolgálatát, függetlenül vagyoni helyzetétől, fogadalmát, hogy officináját mindig friss és jó minőségű szerekkel látja el, hogy mérget és abortívumot, csak az arra jogosítottaknak bocsát ki. Fontos helyet foglal el az esküben az orvos és a gyógyszerész viszonya. Utóbbi fogadalma, hogy a hivatalos orvos döntésének aláveti magát, s tanácsát mindig kikéri. Az esküben utalás történik arra is, hogy a gyógyszerek kiadásakor a hivatalos taxa előírásai szerint jár el. Csak-hogy mind ez ideig semmi adatunk arra vonatkozólag, hogy a XVII. század Erdélyében létezett volna hasonló gyógyszerész-szabás. Ne tévesszen meg senkit, hogy az 1580-as és az 1609-es szebeni leltárakban a gyógyszerek neve után bizonyos összegek szerepelnek. Ezek ugyanis a gyógyszerek beszerzési és nem kereskedelmi árára vonatkoznak. De utalhatott az eskü szövege az akkori érvényes bécsi taxára is. Annyi bizonyos, hogy amikor 1753-ban egyesek a bécsi taxa bevezetését javasolják Erdélyben, *Felfalusi Mihály* szebeni orvos a Guberniumhoz intézett beadványban kéri, dolgozzanak ki egy önálló, a bécsitől eltérő erdélyi taxát, a honi viszonyoknak megfelelőt [19]. Természetesen arra is gondolnunk kell, hogy a szebeni tanács tervbe vette az eskü szövegében emlegetett gyógyszer-taxa kidolgozását, de az végül nem készült el.

Utóbbi feltevés mellett szólna, hogy a hivatalos taxa újból szóba kerül *Wolfgang Bauler* városi orvos 1656-ban letett esküjének szövegében. Mivel ez a fogadalom részletesen kitér az orvos-gyógyszerész viszonyra is, magyar fordítását, a német eredeti alapján, egészében közöljük:

„Én, az ulmi *Wolfgangus Bauler*, esküszöm az Atyára, a Fiúra, a Szentlélekre, az oszthatatlan Szentháromságra, hogy miután Szeben város tiszteletre méltó és bölcs Tanácsa, Erdély királyi fővárosában városi fizikusnak és ordinarius medicusnak szabályosan kinevezett, fogadom és esküszöm, hogy hűséggel szolgálom mind béke, mind háború, mind egészséges, mind fertőzött levegő idején a királyi város minden polgárának, valamint a Szék minden egyes tagjának ügyét, a gazdagokét és szegényekét egyaránt, kötelező tisztelettel, éjjel-nappal ahányszor felszólítanak. Arra töreksem, hogy a betegségek okának megállapítását követően, azok súlyosságától függően, legjobb tudásomat, és a gyógyászat terén szerzett minden tapasztalatomat latba vetve, a beteg és a páciens érdekében ügyködjem, gyakran meglátogassam, és a beteg módjához mértén, szerény honoráriummal elégedjem meg. Nem töreksem sen a betegségek szaporítására, sem azok meghosszabbítására.

A gyógyszerésszel nem fogok titkos megegyezést kötni, illetve vele szövetkezni a város polgárainak becsapására a gyógyszerek taxálásában, sőt egyik szememet mindig vi-

gyázva nyitva tartom mind rá, mind készítményeire. Egyszóval, amennyire emberileg lehetséges, keresztényi és tiszteletre méltó módon viselkedem, mind hivátásomban, mind azon kívül, a rangos személyeknek és a hivataloságnak megadom a nekik járó tiszteletet, s becsületet polgárként a város szabadságait és ősrégi jogait őrzöm és támogatom, sőt javaimmal, véremmel és bátorságommal védem. Úgy segítsen az Atyaisten, a Fiú, és a Szentlélek, az oszthatatlan Szentháromság, Amen” [20]. (A mi kiemeléstünk)

(Az orvos és a gyógyszerész összejárását tiltó rendelkezéseket nemcsak a XVII. század fogadalmában, hanem még a XIX. században megfogalmazott gyógyszerész- és orvoseskükben is megtaláljuk).

Az általunk ismert, ezt követő legközelebbi gyógyszerészekü az 1770-es *Generale Normativum*-ban szerepel. Az 1653—1770-es időszakból hiányoznak az adataink. Valószínűtlen, hogy az említett időszakban a gyógyszerészi esküt törölték volna Szebenben, inkább a levéltári adatok hiányára kell gondolnunk. Hiszen említettük, *Cramer* esküjét követően, 1662-ben emelte a szebeni városi tanács kötelező rangra a hivatalos gyógyszerészi esküt. Viszont feltehető, hogy a XVIII. század első felében az eskü kötelezettsége feledésbe merült. Erre utalna, hogy az 1752—53-as években *Andreas Soterius* és *Jacob Schunn* orvosok, miután Erdély több gyógyszer-tárát meglátogatják, jelentésükben megjegyzik, hogy „nem lenne fölösleges, sőt egyenesen kívánatos, hogy a gyógyszerészek, provizorok és kiegészítők szent esküvel fogadják, hogy ezután pontosan és lelkiismeretesen dolgoznak” [21].

A *Generale Normativum*-ban foglalt gyógyszerészekü — mint ismeretes, nemcsak Erdélyre, hanem az Osztrák Birodalom minden tartományára vonatkozott. Ime, a latin, illetve német nyelvű eredeti magyar fordítása:

„Én, N. N. ezennel fogadom és esküszöm a Mindenható Istenre, hogy a felsőbbség által előírt egészségügyi törvényekhez és gyógyszerészeti instrukciókhoz tartom magam. Hivatásomban legjobb tudásom szerint tiszteletben tartom az azokkal kapcsolatos minden rendelkezést, hűséggel és szorgalommal. A gyógyszerzet az előírt vények szerint a szerek, a súlyok, az adagok vagy bármilyen más módosítása nélkül állítom elő. Nem cserélem fel az orvos előírta gyógyszerzet mással, s nem adok el orvosi előírás nélkül erős hatású kompozitákat. Sürgősségi esetektől eltekintve, tartózkodni fogok a betegek vizsgálatától és kezelésétől. Mérget, megfelelő biztosíték nélkül, ismeretlennek nem bocsátok ki, csak oly módon, ahogy azt az instrukciók előírják, s minden vonatkozásban úgy viselkedem, ahogy az egy tiszteletre méltó és jellemes gyógyszerészhez illik. Ugyanígy őrködöm officinám alkalmazottjainak viselkedése felett. Úgy segítsen Isten, a szeplőtlen Szűzanya és az összes drága Szentek, Amen” [23].

A fenti eskü elemzése meghaladná e cikk kereteit. Csupán azt jegyezzük meg, hogy a *Generale Normativum* külön fejezetben foglalkozik a gyógyszerészek jogaival és kötelezettségeivel.

A XVIII. század végén, XIX. század elején felvilágosult erdélyi gyógyszerészeink és orvosaink az erdélyi viszonyoknak megfelelő, sajátos instrukciókat dolgoztak ki, s ezek közül a legjelentősebb *Nyulás Ferenc* protomedicus, *Instructio pro apothecarius*-ja, mely 1808-ban vált hivatalossá.

Sajnos, elveszett az ugyancsak *Nyulas* kidolgozta gyógyszerészeti szövege, melyre 1807-es erdélyi ellenőrző körútja alkalmával minden erdélyi gyógyszerészt feleltetett.

IRODALOM

1. *Bologa, V.—Elekes E.*: Incercare de revizuire si precizare a datelor intemeierii primelor farmacii din Ardeal. (Sec. XV—XVI), Farmacia, (VIII) 9 (1960). — 2. *Seivert, G.*: Aus den Arhiven Siebenbürgen, Hermannstadt (1886). *H. Herbert*: Die Gesundheitspflege in Hermannstadt, a. bis zum Ende des XVI. Jhrts. b. im XVII. Jhr. Arhiv für Siebenbürgische Landeskunde a. Tom XX. Fasc. 1. 1886, Hermannstadt, 10—12, 262—265 old. b. Tom XXX. Fasc. 1. 262—265 (1902). *Orient Gy.*: Az erdélyi és bánáti gyógyszerészek története. Cluj-Kolozsvár, 69—72. (1926). — 3. *Barbu, G.—Huttmann, A.*: Din istoria medicinei Romanesti si universale. Bucuresti, Ed. Acad. RPR, 77—91 (1960). — 4. *Maier, O.*: Inceputurile farmaciei sibiene (kézirat) 1—12. — 5. *Barbu, G.—Huttmann, A.*: id. mű. *Orient Gy.*: id. mű. 72. — 7. *Schelenz, H.*: Geschichte der Pharmazie, G. Olms Verlag, Hildesheim, 418—419 (1965). — 8. *Schelenz, H.* id. mű. 313—316. old. *Ahlung, A.—Urdang, G.*: Grundriss der Geschichte der deutschen Pharmazie, 64—70 (1935). — 9. *Schelenz, H.*: id. mű. 314—315. — 10. *Ahlung, A.*: Die ältesten deutschen Apothekenordnungen, 1931. — 11. *Barbu, G.—Huttmann, H.*: id. mű. — 12. *Tartler, Th.—Trausch, I. F.*: Collectanea von einer Particularhistorie von Kronstadt, M. s. Brassó város levéltára, 1741—1820, II. köt. 445. — 13. *Barbu, G.—Huttmann, A.*: id. mű. — 14. *Herbert, A.*: id. mű, 262—265 (1902). — 15. *Orient, Gy.*: id. mű, 71. old. — 16. *Roth, F.*: Primele farmacii din Sibiu si evolutia lor pina in secolul al XIX-lea. Muzeul Bruckenthal, XV Sibiu 321—336 (1970). — 17. *Albricht, K.*: Die Bewohner Hermannstadts im Jahre 1657. in Arhiv für Siebenbürgische Landeskunde, XXVII. 272 (1833). — *Herbert, H.*: id. mű, 273. old. — 18. *Bartels, K.*: Anmerkungen zur Apothekereid in Hermannstadt (1653), Pharmazeutische Zeitung, CXIX 51. 1083—1089

(1975). — 19. Budapesti Állami Levéltár. Gub. Transilvanicum in politicis nr. 261/1753. — 20. *Herbert, H.*: id. mű, 266. — 22. Budapesti Állami Levéltár. Gub. Trans. in politicis nr. 260, 261, 262/1753. — 22. *Ibidem* nr. 373/1753. — 23. *Franciscus X. Linzbauer*: Codex Sanitario medicinalis Hungariae, Budae, Tom. I. 853. 1852—1856

Д-р Й. Шпилманн и О. Майор: Начало фармацевтической деонтологии в Трансильвании

Авторы на основе оригинальных документов дают обзор о профессионально-юридических правилах характерных для положения и деятельности трансильванских фармацевтов в XVI—XVIII вв., которые кроме распоряжений регулирующих деятельность врачей и фармацевтов были выражены и в текстах официальных присяг требуемых от них (23 литературных ссылки)

Dr. J. Spielmann and O. Maier: *Initial documents related to pharmaceutical deontology in Transylvania*

A review is presented on the statutes edited in the XVIth to XVIIIth century in Transylvania related to pharmaceutical deontology, controlling the functions of the medical officers and pharmacists and which manifested themselves in a great deal in the official oaths required of physicians and pharmacists, both being employées of the City Councils at that time (23 literature references).

Dr. J. Spielmann und O. Maier: *Die Anfänge der pharmazeutischen Deontologie in Siebenbürgen*

Die Verfasser geben einen Überblick auf Grund der originalen Urkunden über die beruflichen und rechtlichen Regelungen, die für die Lage und Tätigkeit der Apotheker im XVI—XVIII Jahrhundert charakteristisch waren. Sie kamen nicht nur in den die Tätigkeit der Apotheker und Ärzte bestimmenden Anordnungen, sondern auch im amtlichen Eidtext zum Ausdruck

(Tingu-Mures — Marosvásárhely 4300, Str. Gh. Marinescu 38. Román Szocialista Köztársaság)

Érkezett: 1977. XII. 28.

AZ EPILEPSZIA GYÓGYÍTHATÓ

APM: ÖAZ 32 (37), 723 (1978).

Göresökkel járó vagy azok nélkül fellépő öntudatvesztés mind az érintett személy, mind környezete számára káros. Ilyen rohamok gyakoribbak a gyermekkorban, mint később. Megjelenési formájuk nagyon különböző és az előidéző ok is számos lehet. Minden esetben arra kell törekedni, hogy a kiváltó okot felderítsük, ezért a beteget kezelő orvossal kell megtanácskozni, milyen további lépések teendők a diagnózist és a kezelést illetően. Sajnos, még igen kevesen tudják, hogy egy célirányos és következetes kezelés milyen kedvező kilátással kecsegtet e téren. Annál inkább érvényesül az előítélet és annak következtében a betegnek és családjának hátrányos megkülönböztetése, izolálása. De mint-hogy az orvosok meg vannak győződve a felvilágosítás szükségességéről — és az eskór gyógyíthatóságáról —, Ausztriában már tíz évvel ezelőtt csatlakoztak az epilepszia elleni nemzetközi ligához (a liga célja az érintett beteges gondozásának javítása). Sajnos, még számos eskóros beteg van, aki tudatlanságból, hamis félelemérzetből nem fordul panaszával orvoshoz (267)

R B

MANGÁNHÍÁNY ÉS EPILEPSZIA

A F. K.: ÖAZ 32 (37), 723 (1978).

A montreáli Saint Mary kórház orvosai úgy találták, hogy összefüggés van az epilepsziás rohamok és a vér mangántartalma között. Ezt Yukio Tanaka dr. tizenkétéves fiú betegén fedezte fel, aki ötéves kora óta szenvedett epilepsziás rohamokban. A szokásos rutinvizsgálatok semmi támpontot nem adtak a betegséget kiváltó okokra nézve, mire a vérben levő nyomelemek koncentrációját vették vizsgálat alá. A fiatal páciens vérének mangán-szintje a felét sem érte el a normális értéknek. A fiú anyjának vérében ugyancsak kevés mangánt találtak. A továbbiakban a St. Mary kórház szakorvosai újabb gyermekeket vizsgáltak meg és megállapították, hogy az eskórosban szenvedő betegek egyharmadának vérében a szükségesnél kevesebb mangán volt. Az emberi szervezetnek csak igen csekély mennyiségre van szüksége ebből a nyomelemből és Tanaka szerint a mangánhány pótlásával sok esetben csökkenthető a rohamok száma. Az ember napi átlagban 5—10 mg mangánt vesz magához kávéval és teával. Állatkísérletekkel már 1973-ban igazolták, hogy mangánmentes táplálékon tartott terhes patkányok utódain göresökkel járó zavarok mutatkoztak (268)

R B